

Міністерство освіти і науки України
Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
Факультет фізичної культури
Кафедра фізичної реабілітації та медико-біологічних основ фізичного
виховання

Дипломна робота (проект)
магістра

з теми: «ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ФІЗИЧНОЇ
КУЛЬТУРИ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ»

Виконав: студент 2 курсу
групи ФКb1-M17
спеціальності 014 Середня освіта
(Фізична культура)
денної форми навчання
Ющак Віталій Олександрович
Керівник: Заїкін А.В., кандидат
педагогічних наук, доцент
Рецензент: Стасюк І.І., кандидат
наук з фізичного виховання та
спорту, доцент

Кам'янець-Подільський – 2018 року

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. НАУКОВО-ТЕОРЕТИЧНЕ ОБҐРУНТУВАННЯ ПРОЦЕСУ ПІДГОТОВКИ ВЧИТЕЛІ.....	7
1.1 Характеристика професійної діяльності вчителів фізичної культури.....	7
1.2 Основні тенденції розвитку вищої освіти в галузі фізичного виховання і спорту.....	12
1.3 Психолого-педагогічна характеристика професійної готовності учителя фізичної культури	30
РОЗДІЛ 2. МЕТОДИ І ОРГАНІЗАЦІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ.....	37
2.1 Методи дослідження.....	37
2.2 Організація дослідження.....	40
РОЗДІЛ 3. ГОТОВНІСТЬ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....	44
3.1 Модель професійної діяльності вчителя фізичної культури	44
3.2 Зміст і структура основних видів діяльності учителя фізичної культури.....	49
3.3 Рівень теоретичної готовності майбутніх учителів фізичної культури до професійної діяльності.....	53
3.4 Рівень готовності майбутніх учителів фізичної культури до основних видів професійної діяльності.....	56
3.5 Мотиваційно-ціннісне ставлення майбутніх учителів фізичної культури до професійної діяльності.....	62
РОЗДІЛ IV. АНАЛІЗ І УЗАГАЛЬНЕННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ ДОСЛІДЖЕННЯ..	66
ВИСНОВКИ.....	73
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	75

ВСТУП

Науково-технічний прогрес спричиняє великі зміни в багатьох галузях людських знань. Це призводить до подальшої інтенсифікації й ускладнення процесу навчання в школі. Обсяг засвоєння інформації, який щороку збільшується, вимагає від учнівської молоді великого психічного напруження й фізичних зусиль. У зв'язку з цим успішне засвоєння теоретичних і практичних дисциплін залежить не тільки від бажання й здібностей учнів, але й від стану їх здоров'я та рівня фізичної працездатності. Тому підвищення рівня підготовленості і стану здоров'я є одним з головних завдань сучасної школи. Це завдання вирішується переважно в процесі фізичного виховання школярів.

Не випадково система фізичного виховання тісно пов'язана з системою освіти, охорони здоров'я, оборони. У ній віддзеркалюється соціальний та економічний стан життя суспільства. На важливе значення фізичного виховання й спорту для життєдіяльності людини вказують чинні державні документи: Закон України "Про фізичну культуру і спорт", "Цільова комплексна програма", "Фізичне виховання – здоров'я нації", "Державна програма розвитку фізичної культури і спорту".

Аналізуючи процес із фізичного виховання на основі загально дидактичних принципів [1, 5, 35] у ньому виділяють дві нерозривно пов'язані між собою сторони: діяльність учителя і діяльність учнів. Враховуючи те, що від ефективності фізичного виховання значно залежить стан здоров'я, рівень працездатності і навіть професійне майбуття учнів, можна стверджувати, що якісне навчання з цього предмету є важливою умовою ефективності навчального процесу загалом. Від майстерності учителя залежить рівень сформованості потреб школярів до систематичних занять фізичною культурою і спортом. Саме тому потрібно вишукувати можливості вдосконалення процесу з фізичного виховання в школах за рахунок, з одного

боку, оптимізації діяльності учнів, а з іншого - підвищення результативності роботи вчителів.

Наукові дослідження [46] показують, що на ефективність праці вчителів фізичної культури впливають такі фактори:

1) об'єктивні, які безпосередньо пов'язані з умовами виробничої діяльності і не залежать від учителя (специфіка школи й класів, наявність у школі спортивної бази для проведення занять і т.п.);

2) об'єктивні, пов'язані з умовами життя і побуту вчителя;

3) суб'єктивно-об'єктивні, які коріняться в самому вчителеві, але залежать не лише від нього (ступінь професійної підготовленості до роботи в школі, навіть класного колективу і т.п.);

4) суб'єктивні, які цілком залежать від учителя (наявність стійкої професійно-педагогічної спрямованості, бажання працювати, мотиви праці).

Дійсно, в процесі праці учителі фізичної культури зустрічаються з об'єктивними труднощами, що належать до першої і другої груп. Проте оптимальність процесу навчання у великій мірі залежить від суб'єктивно-об'єктивних факторів. Отже, у рівні знань, якості умінь і навичок учителів фізичної культури, в їх готовності і бажанні працювати, вмінні організувати працю слід шукати основні причини, які знищують ефективність їх професійної діяльності.

У процесі пошуку цих причин ми допускали, що недоліки в роботі вчителів фізичної культури можуть бути наслідком протиріччя, яке виникало між рівнем професійної підготовленості молодих фахівців і об'єктивними вимогами практики до їх праці, оскільки нинішні навчальні плани й програми факультетів фізичної культури не повною мірою враховують сучасні особливості і тенденції праці учителя фізичної культури.

Актуальність дослідження. Дослідження Б. М. Шияна [70] показали, що традиційний зміст, форми та методи теоретика методичної підготовки не відповідають вимогам сьогодення й не забезпечують підготовки учителя як активної особистості, здатної творити і забезпечувати ефективне

функціонування національної системи фізичного виховання. Сьогоднішній учитель зорієнтований на суворо регламентовану, репродуктивну діяльність. Це зумовлено існуючою практикою підготовки учителів фізичної культури у вищих навчальних закладах, засвоюють переважно компоненти професійної діяльності (дисципліни навчального плану), а не професію загалом з її варіативними, неповторними нюансами.

Виходячи з наукових досліджень М. В. Кузьміної [34], О. В. Петуніна (46), слід відзначити, що головною вимогою навчання студентів у вищих навчальних закладах формування їх готовності до професійної діяльності.

Опубліковано ряд наукових праць, у яких розглядаються проблеми формування готовності майбутніх учителів до різних сторін професійної діяльності: позаурочні роботи [34], професійної творчості, індивідуалізації навчання [54], виховної роботи [27], спортивно-педагогічної роботи. Вивчалися також проблеми формування особистості студента в процесі навчальної діяльності, педагогічної майстерності, педагогічних здібностей, професійно-педагогічної спрямованості особистості тощо. Проте в науковій і методичній літературі практично відсутні дослідження проблеми формування професійної готовності майбутніх учителів фізичної культури як цілісного і інтегративного стану, принципів, етапів, засобів та методів їх формування у вищому закладі освіти.

Отже, важливе соціальне і практичне значення проблеми формування професійної готовності майбутніх учителів фізичної культури та недостатня її наукова розробка обумовили вибір теми нашого дослідження.

Об'єкт дослідження – процес фахової підготовки учителів фізичної культури в системі вищої педагогічної освіти.

Предмет дослідження – технологія формування професійної готовності майбутніх учителів фізичної культури.

Мета дослідження – теоретично обґрунтувати та експериментально перевірити технологію формування професійної готовності майбутніх учителів фізичної культури.

Задачі дослідження:

- 1) визначити зміст та структуру основних видів діяльності учителя фізичної культури;
- 2) виявити рівень готовності майбутніх учителів фізичної культури до професійної діяльності;
- 3) обґрунтувати технологію формування професійної готовності майбутніх учителів фізичної культури та експериментально перевірити її ефективність.

Наукова новизна одержаних результатів:

- визначено зміст, структуру і взаємозв'язки основних видів діяльності учителя фізичної культури;
- виявлено залежність оцінок значимості компонентів професійної готовності від рівня кваліфікації фахівця. Взаємозв'язок та ідентичність експертних оцінок найвищі в учителів фізичної культури зі стажем роботи більше 10 років;
- вивчено реальні рівні професійної готовності студентів та вчителів фізичної культури.

Практичне значення одержаних результатів:

розроблено методику формування готовності майбутніх учителів фізичної культури до професійної діяльності, що передбачає застосування комплексу різноманітних методів навчання з поступовим переходом від репродуктивних до проблемно-пошукових, виконання тестових завдань, проведення ділових ігор та сюжетних уроків, розв'язання професійних завдань і ситуацій, виконання самостійних творчих завдань.

ВИСНОВКИ

1. На основі аналізу літературних джерел встановлено, що готовність майбутніх учителів фізичної культури до професійної діяльності характеризується інтегративним станом особистості, що вмщує в собі оптимальну систему знань, умінь, навичок, потреб, мотивів і здібностей, тобто все те, що складає професійні якості фахівця та його ставлення до діяльності.

2. У дослідженні виявлено залежність оцінок значимості компонентів професійної діяльності від рівня кваліфікації фахівця. Взаємозв'язок та ідентичність експертних оцінок найвищі в учителів фізичної культури зі стажем роботи більше 10 років. Саме тому одержані від них відомості про зміст і структуру професійної діяльності потрібно брати за еталон.

3. Загальний рівень готовності студентів до виконання основних видів діяльності невисокий і складає 3,48 бала. Найкраще студенти володіють умінням організації уроку фізичної культури (3,76 бала), найнижче – організувати фізичне виховання в школі (3,27 бала).

4. Мотиви ставлення студентів до професійної діяльності різноманітні. Більш характерними є бажання працювати з дітьми, можливість підвищити рівень фізичного розвитку і фізичної підготовленості, бажання здобути вищу освіту. На якість навчальної діяльності студентів істотно впливає рівень довузівської підготовки, відсутність навичок самостійної роботи та відсутність постійного контролю.

5. Технологія формування професійної готовності студентів реалізується в три етапи: виховання позитивної мотивації до професійної діяльності; засвоєння складових частин професійної готовності майбутніх учителів фізичної культури; формування професійної готовності майбутніх учителів фізичної культури як цілісного стану особистості.

6. Методика формування готовності до професійної діяльності майбутніх учителів фізичної культури передбачає застосування комплексу

різноманітних методів навчання з поступовим переходом від репродуктивних до проблемно-пошукових, виконання тестових завдань, проведення ділових ігор, виконання самостійних творчих завдань.

7. Педагогічний експеримент виявив високу ефективність запропонованої технології формування професійної готовності. Студенти експериментальної групи порівняно з контрольною мають вірогідно вищий рівень готовності до професійної діяльності. Найбільш позитивні зрушення спостерігаються за показниками теоретичної готовності ($p < 0,05$) та такими видами професійної діяльності як перспективне планування і організація фізичного виховання в школі, організація уроку фізичної культури та здійснення оперативного управління ($p < 0,05$).

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Абдулина А. А. Общепедагогическая подготовка учителя в системе высшего педагогического образования / А. А. Абдулина – М. : Провсещение, 1990. – 142 с.
2. Агеевец В. У. и др. Формирование готовности студентов ИФК к управленческой деятельности преподавателя физического воспитания вуза / В. У. Агеевец // Теория и практика физ. культ. – 1998. – № 11. – С.8–11.
3. Алферов Ю. С. К вопросу о профессиограме советского учителя / Ю. С. Алферов, Е. Г. Оссовский // Советская педагогика. – 1917. – № 2. – С. 83–90.
4. Анисимов В. В. Подготовка учительских кадров в условиях перестройки / В. В. Анисимов // Советская педагогика. – 1989. – № 6. – С. 89–92.
5. Архангельский С. И. Учебный процесс в высшей школе, его закономерные основы и методы / С. И. Архангельский. – М. : Высшая школа, 1980. – 168 с.
6. Бабанский Ю. К. Оптимизация процесса обучения / Ю. К. Бабанский. – М. : Педагогика, 1977 – 256 с.
7. Балл Г.О. Гуманістичні засади педагогічної діяльності / Г. О. Балл // Педагогіка і психологія. – 1994. – № 2. –С. 3–11.
8. Вельский Я. Праксеологічна модель учителя фізичного виховання // Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві. Збірник наукових праць / Я. Вельский., Е. Вілечковський. – Луцьк : Медіа, 1999. – С. 120–123.
9. Бех І. Д. Особистісно зорієнтоване виховання / І. Д. Бех. – К. : ІЗМН, 1998. – 204 с
10. Бешелев С. Д. Экспертные оценки в принятии плановых решений / С. Д. Бешелев, Ф. Г. Гурвич. – М. : Экономика, 1976. – 79 с.
11. Бликов В. М. Эффективность обучения / В. М. Бликов – М. :

Педагогика, 1976. – 192 с.

12. Бойко А. М. Єдність теорії і практики у формуванні особистості учителя: цілісний підхід / А. М. Бойко, В. О. Пащенко // Вища і середня педагогічна освіта: Науково–методичний збірник. – К. : – 1993. – с. 4–12.

13. Велик В. П. Исследование некоторых вопросов профессиональной подготовки студентов факультетов физического воспитания пединститутов : автореф. дис... канд. пед. наук / В. П. Велик – М., 1971. – 18 с.

14. Вербицкий А. А. Активное обучение в высшей школе: контекстный подход / А. А. Вербицкий. – М. : Высшая школа., 1991. – 208 с.

15. Вербицкий А. А. Проблема трансформации мотивов в контекстном обучении / А. А. Вербицкий, Н. А. Бакшеева // Вопросы психологии. – 1997. – № 3. – 12–22 с.

16. Вершловский В. Г. Профессиональная деятельность молодого учителя: социально–педагогический аспект / В. Г. Вершловский. – М., 1982. – 47 с.

17. Волков И. П. Социально-психологический тренинг как метод подготовки физкультурных кадров / И. П. Волков // Теория и практи. физ. культ. – 1993. – № 8. – С. 35–37.

18. Ворович Ф. Б. Проблемы внедрения нового учебного плана / / Тезисы докладов Всесоюзной научной конференции "Система подготовки и повышения квалификации кадров по физической культуре и спорту" / Ф. Б. Ворович. – М., 1990. – С. 83–84.

19. Вяткина З. И. Индивидуальный стиль деятельности в педагогическом мастерстве учителя / З. И. Вяткина. – Пермь: Б. И., 1979. – 74 с.

20. Гоноболин Ф. Н. Психологический анализ педагогических способностей. Проблема способностей / Ф. Н. Гоноболин. – М., 1962. – 293 с.

21. Деркач А. А. Педагогическое мастерство тренера / А. А. Деркач, А. А. Исаев. – М. : физ. и спорт, 1981.

22. Дугобай А. Д. Физкультура: мы и дети / А. Д. Дугобай, Л. М. Мовчан. – К. : Здоров'я, 1989. – 144 с.
23. Заремба Л. В. Формирование у студентов пединститутотв готовности к организации внеурочной деятельности учащихся : автореф. дис... канд. под. Наук : 13.00.01 Киевский государственный пединститут им. А.М. Горького / Л. В. Заремба. – К., 1990. – 22 с.
24. Каплінський В. В. Комунікативний аспект професійної підготовки майбутнього учителя фізичної культури // Фізична культура, спорт та здоров'я нації: Збірник наукових праць / В. В. Каплінський. – Київ - Вінниця, 1998. – С. 262–265.
25. Камська А. И. Деякі особливості формування готовності студентів до професійної творчості. Моделювання виховної діяльності в системі професійної підготовки студентів : Теорія, практика, програми / А. И. Камська – К., 1998. – С. 5–12.
26. Кит Г. Г. Пути повышения эффективности практической подготовки студентов педвузов к воспитательной работе в школе : автореф. дис... канд. пед. наук : 13.00.01/Киевский государственный пединститут им. А.М. Горького / Г. Г. Кит – К., 1991.
27. Кличман И. Н. Дифференциация обучения : возможности и подходы / И. Н. Кличман // Вестник высшей школы. – 1988. – № 10. – С. 31–33.
28. Клименко В. В. Перші кроки у творчість / В. В. Клименко, О. В. Кочерга. – К., 1991.–96 с.
29. Кобзар Б. С. Система і методика викладання педагогічних дисциплін у вузах / Б. С. Кобзар // Педагогіка і психологія. – 1994. – № 2. – С. 85–93.
30. Корх А. Я. К вопросу о новом учетном плане / А. Я. Корх, Е. Д. Скальская // Тезисы докладов Всесоюзной научной конференции. – М., 1990. –С. 85–87.
31. Кочергие А. Н. Моделирование мышления / А. Н. Кочергие. – М.

: Политиздат, 1969. – 223 с.

32. Красавцев П. В. Педагогическая деятельность преподавателя физического воспитания вуза: структура и модель. Методические разработки для студентов институтов физкультуры / П. В. Красавцев, В. М. Корецкий. – М. : ГЦОЛИФК, 1980. – 32 с.

33. Кузьмина Н. В. Формирование педагогических способностей / Н. В. Кузьмина. – Л. : Изд-во Ленинградского университета, 1961. – 98 с.

34. Лавриенко О. А. Практична професійно-педагогічна підготовка учителя у вищих закладах освіти України (1917–1928 рр.) : автореф. дис... канд. пед. наук: 13.00.04/ Інститут педагогіки і психологи професійної освіти АПН України / О. А. Лавриенко. – К., 1998.

35. Леонтьев А. Н. Деятельность. Сознание. Личность / А. Н. Леонтьев. – М. : Политиздат, 1975. – 304 с.

36. Лернер И. Я. Процесс обучения и его закономерности / И. Я. Лернер. – М. : Знание, 1980. – 96 с.

37. Линенко А. Ф. Теорія і практика формування готовності студентів педагогічних вузів до професійної діяльності : автореф. дис... канд. пед. наук : 13.00.01 / Інститут педагогіки АПН України / А. Ф. Линенко. – К., 1996. – 44 с

38. Луначарский А. В. О народном образовании / А. В. Луначарский. – М. : Изд-во АПН РСФСР, 1958. – 559 с

39. Мангутов И. О. Организатор и организаторская деятельность / И. О. Мангутов, Л. И. Уманский. – Л. : ЛГУ, 1975. – 312 с.

40. Молибог А. Г. Вопросы научной организации педагогического труда в высшей школе. / А. Г. Молибог. – М. : Высшая школа, 1971. – 288 с.

41. Научно-методические основы оптимизации обучения в системе высшего физкультурного образования / Под. общ. ред. Ж. К. Холодова, Ю. Б. Санду. – М. : Книга, 1991. – 206 с.

42. Ніколаєв Ю. М. Довузівська підготовка майбутнього учителя фізичної культури / Навчально-методичний посібник / Ю. М. Ніколаєв. –

Луцьк : Надстир'я, 1994. – 59 с.

43. Овчаренко Т. Г. Самостійна робота як форма організації і управління системою професійної підготовки майбутнього спеціаліста // Фізична культура, спорт та здоров'я нації. Збірник наукових праць / Т. Г. Овчаренко – Київ - Вінниця, 1998. – С. 293–295.

44. Основы педагогического мастерства / Под ред. И. А. Зязюна.– М. : Просвещение, 1989. – 302 с.

45. Попов М. Д. та ін. Про шляхи підготовки спеціалістів оздоровчої фізкультури в школі в умовах вищих навчених закладів // Фізична культура, спорт та здоров'я нації. Збірник наукових праць / М. Д. Попов – Київ - Вінниця, 1998. – С. 301–302.

46. Потащнюк Р. З. Соціально-екологічна сутність здоров'я / Р. З. Потащнюк. – Луцьк, 1995. – 92 с,

47. Приступа Є. Н. Становлення і розвиток педагогічних основ української народної фізичної культури : автореф. дис... канд. пед. наук : 13.00.01 / Інститут педагогіки АПН України / Є. Н. Приступа – К., 1996. – 48 с

48. Рогинский В. М. Азбука педагогического труда / В. М. Рогинский – М. : Высшая школа, 1990. – 112 с.

49. Рибалка Л. В. Педагогічні аспекти формування готовності майбутніх учителів до індивідуалізації навчання // Матеріали доповідей Міжнародної науково-практичної конференції / Л. В. Рибалка. – К. : КНЕУ, 1999. – С. 236–239.

50. Слостенин В. А. Реформа школы и готовность учителя к профессиональной деятельности: вопрос методологии и теории / В. А. Слостенин, М. Я. Виленский // Теория и практи. физ. культуры. – 1985. – № 6. – 43 с.

51. Стамбулова Н. Б. Психология спортивной карьеры / Н. Б. Стамбулова. – **СПб.** : Центр Карьеры, 1999. – 368 с.

52. Степанишин В. І. Професійне спрямування навчального процесу

в педагогічному вузі / В. І. Степанишин. – К., 1992. – 61 с.

53. Сургучев В. А. Обоснование критериев отбора абитуриентов физкультурных вузов // тезисы докладов Всесоюзной научной конференции / В. А. Сургучев. – М., 1990. – С. 53–54.

54. Сухомлинский В. А. О воспитании / В. А. Сухомлинский. – М. : Политиздат, 1973. – 272 с.

55. Талызина Н. Ф. Управление процессом усвоения знаний / Н. Ф. Талызина. – М. : Изд-во МГУ, 1981. – 128 с.

56. Тутушкина М. К. Практическая психология / М. К. Тутушкина. – СПб : Дидактика Плюс, 1998. – 336 с.

57. Унт И. Э. Индивидуализация и дифференциация обучения / И. Э. Унт. – М. : Педагогика, 1990. – 192 с.

58. Фальков А. Активизация самостоятельной работы студентов при подготовке к проведению школьных уроков гимнастики // Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві. Збірник наукових праць / А. Фальков, П. Сацюк. – Луцьк : Медіа, 1999. – С. 224–226.

59. Федик О. Психологічні детермінанти професійної підготовки студентів до майбутньої спортивно-педагогічної діяльності // Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві / О. Федик. – Луцьк : Медіа, 1999. – С. 226–231.

60. Шиян Б. М. Методика фізичного виховання школярів / Б. М. Шиян. – Львів : Світ, 1993. – 184 с.

61. Шкіль М. І. Підготовки педагогічних кадрів за ступеневою системою / М. І. Шкіль, Г. П. Грищенко // Педагогіка і психологія. – 1994. – № 2. – С. 94–101.

62. Щербаков А. И. Психология личности учителя // Возрастная и педагогическая психология / Под ред. А. В. Петровского. – М., 1973. – С. 264–275.

63. Яремчик С. В. Формування професійно-психологічної спрямованості особистості майбутнього учителя: автореф. дис... канд.

психол. наук : 19.00.07 / Національний педагогічний університет ім.
М. П. Драгоманова / С. В. Яремчик. – К., 1999. – 20 с.